

*Осовська І. М.,**доктор філологічних наук, доцент кафедри германського, загального і порівняльного мовознавства
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*

АВТОХТОНИ ДИСКУРСУ ЯК КОНСТАНТИ КОЛЕКТИВНОГО КОГНІТИВНОГО ПРОСТОРУ

Анотація. В статті на прикладі сучасного німецького матримоніального конфронтативного дискурсу представлена методика виокремлення автохтонів – ключових концептів, що створюють його каркас, окреслюючи сфери гармонійної нестабільності сучасної німецької пари.

Ключові слова: дискурс, матримоніальний дискурс, автохтон, концептосистема, когнітивний простір.

Постановка проблеми. Простір є основною реальією, сприйнятою та виокремлюваною людиною, організованою навколо неї як мікрокосмосу [1, с. 15], а тому питання просторового моделювання лінгвістичних систем відкриває нові перспективи з огляду на багатовимірний простір мови.

Філософія вважає простір основною формою існування матерії, що відображає порядок розміщення одночасно існуючих об'єктів, тобто є структурою світу чи системою відношень. Розвиток філософської думки призвів до трансформування аристотелівських топосу («простору як місця») і порядку (об'єднання всіх окремих місць) в абсолютний і відносний простори І. Ньютона, «об'єктно-заповнений» простір Г. Лейбніца, усвідомлювані вже як універсальна можливість взаємодії речей, «засіб, завдяки якому стан речей стає можливим» [2, с. 311–312].

Лінгвокогнітивні дослідження активізували інтерес до процесів сприйняття й усвідомлення простору, виокремлюючи способи і форми репрезентації просторових відношень засобами мови на тлі просторової граматики Р. Ленекера, гіпотези про загальну просторову форму Дж. Лакоффа, ментальних просторів Дж. Дінсмора та Ж. Фоконьє, втілюючи припущення, що, оскільки простір є властивістю матерії, існуючої у різноманітних формах і видах, то й сам він здатний урізноманітнити форми свого існування як результат реалізації кожної матеріальної структури в певному виді простору [3]. Відповідно, зростає й інтерес науковців до особливостей функціонування взаємопов'язаних специфічних просторів (економічного, психологічного, культурного, мовного), що формуються навколо людини і комплексно впливають на неї.

Найбільш визнана у сучасній лінгвістиці типологія просторів Ю.Є. Прохорова містить семантичний простір – сукупність одиниць, що іменують елементи картини світу; семіотичний простір (семіосферу в термінології Ю.М. Лотмана) – сукупність буттєво сформованих правил розуміння, оцінки і організації хаосу людського буття; концептуальний простір – сукупність історично сформованих базових структурних елементів організації людського буття, що закріплені в наборі семіотичних сфер, іменовані в наборі семантичних сфер і забезпечують існування людини в реальному просторі.

Оскільки фрактально-ієрархічні відносини між концептуальними системами можуть уявлятися крізь призму універсальної категорії простору [4], логічно припустити, що просторова організація певної моделі світу, суголосної із типом дискурсу (наукової, наївної, художньої тощо), оптимально поєднуючи як сутнісні характеристики об'єктів, так і мовні, когнітивні й національні особливості суб'єктів, є формою існування відповідної інформації. У такому контексті концептуальним простором дискурсу певного типу є сукупність усіх актуалізованих у ньому ментальних одиниць у розмаїтті їхніх когнітивно-семантичних і лінгвокультурних властивостей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наше уявлення про людину і простір формується усвідомленням дифузії просторів концептуального (людини) та реального (світу). Перший формується у свідомості людини як певне уявлення про другий (пор. [3, с. 67–68]). Концептуальний простір, взаємодіючи із перцептивним, створює складну символічну систему [5, с. 24], що корелює із уявленнями про певний набір знань, наявних у людини як мовної особистості та члена лінгвокультурної спільноти, і відома під назвою індивідуального когнітивного простору. Індивідуальний когнітивний простір (уявлення про реальність у свідомості конкретного індивіда), колективний когнітивний простір (знання та уявлення, якими володіють усі члени спільноти) та когнітивна база (комплекс знань лінгвокультурної спільноти) є складовими загального комплексу знань.

Розуміння когніції як процесу «пропускання світу через саме життя» та надання йому певної «самопороджувальної» ролі через створення «особистісних реалій» у формі ментальних моделей [6, с. 9] свідчить про можливість трактування будь-якої інформації, сприйнятої людиною, як будівельного блоку в образі відображеної у мозку оточуючої її дійсності. Будучи частиною цього процесу, явища, засвоєвані свідомістю людини через переробку отриманої інформації, відповідають іншим стимулам із оточуючого середовища і здійснюють внесок у безперервний процес самовідтворення особистості. Таке розуміння дозволяє пояснити унікальність індивідуального когнітивного простору особистості. Однак, попередній досвід, фактори уваги та сприйняття, а також особистісні цілі та бажання спричиняють наявність однакового досвіду у різних людей в однакових ситуаціях. Незважаючи на, здавалося б, максимальну суб'єктивність характеристик людського досвіду, що формується виключно в індивідуальному когнітивному просторі особистості, існує ряд спільних для певного соціуму аспектів когнітивного простору, що завдяки своїй універсальності забезпечують доступ до використання всіма членами групи, утворюючи кластер узагальнених знань у певній області

людської діяльності та формуючи колективний когнітивний простір. Цьому сприяє існування так званих «дискурсних спільнот» (discourse communities) – ключових понять комунікативної моделі «доменно-аналітичної парадигми» [7], теоретичного підходу в інформаційних технологіях, заснованого на визнанні найдосконалішим способом розуміння інформації вивчення доменів знань як дискурсних спільнот. Останні вважають складовими колективних когнітивних просторів. Кожна людина є одночасно членом різноманітних дискурсних спільнот, які, хоча й «поневолюють людську свідомість через ідеологію» [там само], однак створюють узагальнений комунікативний і когнітивний досвід.

На тлі дослідження сучасного німецького сімейного дискурсу (СД) [8] суголосним із висловленим є поняття колективного когнітивного сімейного простору – певним чином структурованої сукупності знань та уявлень, якими неодмінно володіють усі індивідууми – члени сімейної соціальної групи як дискурсної спільноти. Саме родинна приналежність визначає наявність базового ядра знань і досить стереотипний на рівні групи вибір елементів периферії, які є інформативними для фіксованого кола адресатів – членів сім'ї. Останні, усвідомлюючи події та дії, конструюють ментальне уявлення певного факту приватної дійсності на основі більш загального знання про типові події, своєрідного когнітипу – комплексу даних про конкретну життєву область, історично та прецедентно сформованого набором стереотипів, правил і конвенцій, які визначають всі види діяльності та реалізуються у мовленнєвій або текстовій діяльності комунікантів.

Усвідомлення того, що зміст висловлення не існує в готовому вигляді, а моделюється у живому комунікативному процесі, дозволяє трактувати когнітивний простір як складну ієрархічно структуровану саморегульовальну систему формування та розвитку людського досвіду. У такому контексті сімейний колективний когнітивний простір є складовою індивідуального когнітивного простору людини, а СД – сферою взаємодії індивідуального і соціально-колективного, соціокогнітивного конструктом із множинними включеннями та механізмами функціонування.

Представлене розуміння когнітивного сімейного простору базується на гіпотезі про те, що будь-яка дія або висловлення як мовленнєва дія актуалізує модель когнітивного сімейного простору через певну кількість координат, якими маркуються універсальні дискурсивні категорії та домени їх профілювання в СД. Це зумовлено тим, що ситуації володіють, як правило, характерним набором фактів, функцій, відношень між ними та інших релевантних ознак, а тому можуть бути представлені через певні універсальні ментальні структури [9, с. 61–66].

Викладене можна вважати доречним для усвідомлення когнітивних основ механізму формування і функціонування сімейного колективного когнітивного простору, що є ментальною базою СД як дискурсивної практики.

Типові уявлення про сімейні стосунки перетворюються в уявлення про стереотипні ситуації взаємодії у сім'ї як малій соціальній групі, змодельовані в пам'яті як об'єкти концептопростору СД, основою якого є специфічна конфігурація його автохтонів – концептосистема СД – «міжпольова формація, де певна множина концептів ситуативно впорядкована за принципом логічної

доцільності, та на цій основі включена в систему вищого порядку, сукупність національно маркованих ментальних одиниць лінгвокультури – концептосферу» [10, с. 237]. На тлі викладеного мета даного дослідження полягає в об'єктивному встановленні автохтонів концептосистеми СД певного типу.

Виклад основного матеріалу. Концептуальний каркас дискурсу певного типу створює мережа знань. Оскільки концептосистеми визначають індивідуальні ментальні простори, які забезпечують координацію мовленнєвих дій комунікантів, можна припустити, що когнітивний простір СД задає номенклатуру концептів, що дає уявлення про структуру та взаємодію системних елементів, дозволяючи досягнути можливі варіанти дискурсивних трансформацій.

Важливим нюансом є нерівнозначність концептів у дискурсі. Попри наявність базового (одиниці найвищого рівня абстракції, метактону, що проявляється у темі, макроструктурі, сценарії) та дериватних (аллохтонних [10]), каркас дискурсу формують генеративні (автохтонні [10]) концепти – дискурсивні, регулярно відтворювані в його межах. Автохтони СД є категоріальними одиницями основи його концептосистеми, що транспортують набір ознак, які дозволяють мовцям розрізняти елементи моделі, надають інформацію певного об'єму щодо моделі, демонструючи наявність / відсутність зв'язків між її складовими. Автохтони володіють генеративними, комбінаторними і регуляторними властивостями [11], які проявляються у: а) створенні мінімального контексту, необхідного для вводу концептуальних змінних в структуру СД; б) створенні композиції, обґрунтованої їхньою валентністю; в) визначенні інтерпретації інших ментальних одиниць, актуалізованих у СД.

Адекватним методологічним підходом при встановленні автохтонів дискурсу був визначений синтез концептуального аналізу, прийомів корпусної лінгвістики і лінгвокативативних методів, що дозволяє прослідкувати ментальну репрезентацію СД у вигляді його концептосистеми у статистично верифікованій концептуальній структурі. Продемонструємо це на прикладі одного з різновидів німецькомовного СД – конфронтативного матримоніального дискурсу (КМД), ситуативно окресленого учасниками зі статусними ролями Ehemann / Partner – Ehefrau / Partnerin, глобальною конфронтативною стратегічністю, хронотопними характеристиками вільного часу і сімейного помешкання.

Когнітивні структури є глибинними мисленнєвими утвореннями, виявлення яких може здійснюватися лише через вивчення смислів мовних одиниць, адже «лексичне значення є концепт, активований словом у мисленні» [12, с. 76]. Уявлення, згідно з яким «значення мовного вираження прирівнюється до позначеного ним концепту» [13, с. 2], є визнаним як когнітивістами пострадянського простору, так і зарубіжними школами когнітивної лінгвістики.

Оскільки об'єктивуються концепти на рівні мови в різних знакових формах, то процес вибору слова активує систему значень через концептуальну сітку відповідної культури. Вжите індивідами слово є ніби «спалахом» інформації, – як номінатором певного поняття чи смислу, так і елементом знання носія мови в контексті його національного менталітету, соціальних, психологічних, гендерних і світоглядних характеристик. Вербальне втілен-

ня концептів підводить до необхідності виявлення їхніх актуалізаторів (відомих як об'єктиватори, експлікатори, номінанти, вербалізатори, концептуальні кваліфікатори) – вербальних одиниць, що забезпечують концептуальну основу КМД.

Отже, з метою виокремлення констант концептосистеми КМД було здійснено інвентаризацію текстів, зафіксовані об'єктиватори концептів (іменники, дієслова та прикметники), групування яких у семантичні області (домени) дозволило визначити матрицю концептів як основних смислів у межах КМД. При цьому аналізувалися повнооб'ємні діалоги (загальним обсягом близько 224250 слововживань) як сюжетно і тематично об'єднані, прагматично та стратегічно завершені.

Оскільки лише повторюваність тих чи інших вербалізаторів може свідчити про певну актуальність і закономірність, були застосовані елементи статистичного аналізу, що дає змогу через визначення статистичної значущості а) презентованості домену в текстах КМД та б) певних концептів у виокремлених доменах надати статус автохтонів КМД певним концептам з інших полів.

Верифікація даних за методиками розрахунку критерію хі-квадрат і коефіцієнту спряженості К дає змогу через визначення наявності відповідностей між розподілами частот актуалізаторів концептів певного домену в текстах КМД та певних концептів у статистично значущих доменах виокремити із множини зафіксованих аллохтонів – концептуаль-

них змінних, що презентують нетипові та малоймовірні кванти знань та є по суті складовими інших концептуальних просторів [10, с. 243], закономірні автохтони концептосистеми КМД. Саме на останні спирається певна ментальна структура при виборі лексеми, необхідної мовцю для адекватної вербалізації інтенції в процесі вербальної інтерпретації концептуального простору КМД. Концепти-автохтони КМД є основними складовими і смисловими домінантами, категоріальними одиницями основи його концептосистеми, які транспортують набір ознак, дозволяючи мовцям розрізняти елементи моделі, надаючи інформацію певного об'єму щодо моделі, демонструючи наявність / відсутність зв'язків між її складовими.

Традиційне вивчення наповнюваності концептуальних структур ґрунтується, як правило, на визначенні частотності лексем, що втілюють певні елементи або характеристики імені концепту. Однак, квантитативні прийоми, зокрема хрестоматійний для шкіл лінгвостатистики метод перевірки статистичних гіпотез – критерій хі-квадрат (χ^2), дозволяють визначити наявність відповідностей або розходжень між розподілами частот спостережуваних величин (див. детальніше [14, с. 156]), або ж, як у нашому випадку, величини і загалу, фактично верифікуючи їх закономірність у даному дискурсивному середовищі.

Пропонуємо приклад обчислення величини χ^2 для іменників, прикметників і дієслів (як парцел, що разом формують ЛТГ / домен) для КМД:

Таблиця 1

Статистична значущість ЛТГ об'єктиваторів концептів у КМД

ЛТГ	Іменники		Дієслова		Прикметники		Разом
	χ^2	К	χ^2	К	χ^2	К	
Нежива природа, надприродне	3,70						3,70
Речовини			0,05				0,05
Жива природа					1,16		1,16
Фізіологія і фізіологічні потреби	2,13						2,13
Побутова і фінансово-господарська сфера	3,39		0,26				3,65
Розумова діяльність індивіду	28,64	0,03	19,30	0,03	25,92	0,03	73,86
Вербальна діяльність			0,04				0,04
Риси характеру	4,78	0,01	---		5,09	0,01	9,87
Фізична діяльність	10,36	0,02	10,89	0,02	6,36	0,02	27,61
Статеві стосунки						0,01	0,01
Професійна діяльність	9,80	0,02	6,23	0,02	8,68	0,02	24,71
Суспільні цінності і конвенції	44,45	0,04	4,48	0,01	5,25	0,01	54,18
Політико-економічні, правові і суспільні умови	1,37						1,37
Соціальна діяльність і співпраця	12,24	0,02	7,54	0,02	6,23	0,02	26,01
Відпочинок і дозвілля			0,99				0,99
Сфера обслуговування			0,13				0,13
Родинна приналежність	4,85	0,01	8,69	0,02	4,89	0,01	18,43
Почуття і емоції	5,59	0,02	27,03	0,03	5,98	0,02	38,60
Універсальні смисли	0,93		---		2,43		3,36
Темпоральність					1,24		1,24
Локативність	2,43						2,43
Разом	134,66		85,63		73,23		293,52

Коефіцієнт спряженості для суми $\chi^2 = 293,52$; $K=0,13$

Перевищення показника величини χ^2 (відмічене жирним шрифтом) свідчить про перевагу емпіричного вживання домену / ЛТГ над теоретично очікуваним, підтверджуючи його селективний характер та, відповідно, важливість для досліджуваного різновиду і типу СД.

За аналогічною процедурою визначається показник величини χ^2 для всіх зафіксованих актуалізаторів концептів у межах кожного з виокремлених доменів. Таблиця 2 демонструє отримані в результаті такого підрахунку у текстах КМД найбільш значущі концепти для кожного із попередньо визначених статистично значущих доменів.

Таблиця 2

Значущість концептів у доменах ментального ресурсу КМД

Домен	Найбільш значущі концепти χ^2 / К
Риси характеру	UNPÜNKTLICHKEIT (44,27 / 0,07), VERSCHWENDUNG (31,24 / 0,06), UNZUVERLÄSSIGKEIT (30,19 / 0,06), UNZUFRIEDENHEIT (21,43 / 0,05), SCHLAMPIGKEIT (11,34 / 0,03), UNDANKBARKEIT (11,01 / 0,03)
Фізична діяльність	VERNICHTUNG (5,68 / 0,02), GEWALT (5,44 / 0,02)
Професійна діяльність	STRESS (20,11 / 0,05), TERMIN (12,12 / 0,03), PENDELN (11,14 / 0,03)
Суспільні (анти)цінності і (анти)конвенції	NORMVERLETZUNG (32,63 / 0,06), EIGENTUM (20,44 / 0,05), UNGESUNDE LEBENSWEISE (16,36 / 0,04), SCHEIDUNG (11,16 / 0,03), UNORDNUNG/CHAOS (4,97 / 0,02)
Соціальна діяльність і співпраця	STREIT/KONFRONTATION (21,52 / 0,05), ENTFREMDUNG (12,06 / 0,03), HINDERNIS (5,96 / 0,02)
Родинна приналежність	VERWANDTE (6,31 / 0,02), PARTNER (5,49 / 0,02)
Почуття і емоції	ÄRGER/HASS (21,63 / 0,05), BETRUG (16,48 / 0,04), SCHULD (11,91 / 0,03), VERACHTUNG (11,21 / 0,03), ENTTÄUSCHUNG (5,63 / 0,02), VERLUST (5,41 / 0,02)

Проведений аналіз дає можливість стверджувати, що каркас сучасного німецького КМД формують 27 концептів-автохтонів. Такими є:

– з домену «риса характеру» – антиконцепти морального та антропоморфного плану UNDANKBARKEIT (Du verdammter Scheißkerl, du undankbarer...), SCHLAMPIGKEIT (Nicht nur im Zimmer, in deiner Seele herrscht Unordnung! Wie kann man denn so schlampig sein!); UNPÜNKTLICHKEIT (Ich muss leider deine Unpünktlichkeit betonen. Was? Wieder den Termin verpasst?), VERSCHWENDUNG (Das war verschwenderisch!), UNZUVERLÄSSIGKEIT (Ich kann mit dir nie sicher sein! Ich kann mich nicht auf dich verlassen!), UNZUFRIEDENHEIT (Nie bis du zufrieden, das ist schon zum Kotzen!);

– з домену «фізична діяльність» – концепти GEWALT (Der hat mich verprügelt), VERNICHTUNG (Ich werd dich vernichten! Ich werde dich zunichte machen!);

– з домену «професійна діяльність» – концепти TERMIN (Ich schufte für dich, ich plage mich mit diesen Terminen von morgens bis abends, und du...), STRESS (Der Tag war anstrengend, ich wurde hin und her gerissen), PENDELN (Dieses Pendlerleben macht mich kaputt);

– з домену «цінності і конвенції» – концепти NORMVERLETZUNG (Du bist der Verbrecher! Seit langem vernachlässigst du deine Erziehungspflicht, damit kann ich mich nicht zurechtfinden!), SCHEIDUNG (Dann bleibt nur eine Lösung – die Scheidung), CHAOS / UNORDNUNG (Alles unvorbereitet und unüberlegt! Ich kann nicht so chaotisch leben.), UNGESUNDE LEBENSWEISE (Wie viel kann man essen, du isst nicht mehr, du frisst! Trinker bist du, Alkoholiker! Ich hab dich gewarnt, diese Trinkerrunde bringt zu nichts!), EIGENTUM (Du bist Innhaberin, die Verantwortung liegt auf dir, Deine Mutter, diese alte Kuh, hat ihm alles vererbt!);

– з домену «соціальна діяльність і співпраця» – концепти ENTFREMDUNG / FEINDLICHKEIT (Ich bin meiner Familie entfremdet; Du bist mir fremd geworden), KONFRONTATION / STREIT (Gemeinsam einsam – darunter

leiden wir, unser Krieg zermurbte mich; Ewige Streitigkeiten ist das, was uns gelingt), HINDERNIS (Ich frage mich warum ich Möglichkeit der Teilhabe an Freizeit, Mobilität und Konsum durch euch eingeschränkt habe?);

– з домену «родинна приналежність» – концепти PARTNER (Sag mal, so ohne dich – fehlt mir da denn etwas? Du ärgerst mich ununterbrochen), VERWANDTE (Dein Vater, der alte Geck... Warum muss man immer die Deinigen überschätzen und die Meinen vernachlässigen?! Ich will, dass du mit deiner Sippe möglichst wenig zu tun hast);

– з домену «почуття і емоції» – палітра концептів з негативною аксіологією BETRUG (Ach, diese blöde Kuh! Du hast mich wieder betrogen), ENTTÄUSCHUNG (Du hast mich völlig enttäuscht, ich kriege es nicht mehr hin; Unsere Gutbürgerlichkeit ist zum Kotzen!), VERLUST (Ich verpasste meine besten Jahre, ich hab sie einfach verloren), ÄRGER / HASS (Dein Gefühl für Familienbeziehungen nervt mich. Ich hasse dich, deine Eltern und alles, was mit dir verbunden ist!), VERACHTUNG (Bist du etwa der Prinz aus regierendem Hause? Ich bin die Firma. Ich bin der kreative Kopf. Ich mach aus Scheiße Gold! Na und, was kannst du denn? Wirst du mich etwa im Stich lassen? Echt stark, so baut man Vertrauen auf!), SCHULD (Verdammt, willst du mir jetzt die Schuld geben, dass er vom Dach gesprungen ist?).

На основі статистичного аналізу можна припустити, що релевантним для КМД є знання про розумову і фізичну діяльність, риси характеру, почуття і емоції, родинні стосунки, суспільні цінності та конвенції, соціальну і професійну діяльність. Очевидними сферами гармонійної нестабільності німецької пари є такі суспільно засуджувані концепти, як порушення норм, шкідливі звички, розлучення. Особливого значення в КМД набувають питання власності і майнових прав комунікантів. У спільному житті неприхильно сприймаються та стають приводом до конфронтації непунктуальність, неорганізованість, марнотратство, ненадійність, незадоволеність, неохайність та невдячність. Почуттєвою основою виникнення або наслідку подружнього / партнерського конфлікту вважаються злість,

зрада, зневага, розчарування, втрата. Конфронтація пов'язана із фізичним насиллям та знищенням. Істотне значення для виникнення конфлікту відіграють професійні фактори, найбільш актуальними з яких є добирання на роботу, ділові застрічі та професійний стрес загалом. Важливими для комунікантів в соціальному контексті є партнер і рідня.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що когнітивний простір СД є невід'ємною частиною індивідуального когнітивного простору людини – складної ієрархічно структурованої саморегулювальної системи формування і розвитку людського досвіду. Основними концептуальними константами його різновидів, зумовлених стратегічно-рольовою дивергентністю (одним із яких виступає КМД) є сегменти специфічної концептосистеми. Експлікувавши структуру мислення осіб матримоніальної групи в конфронтативній ситуації на базі продукованих ними текстів, ми спробували виявити в структурах мислення спільні елементи, що інтегрують КМД – концепти-автохтони, які створюють матрицю, каркас, впливають на процес його лінійного стратегічного розгортання. Автохтони КМД вказують на очевидні сфери гармонійної нестабільності німецької пари, насамперед, почуттєві (невдячність, неохайність, непунктуальність, ненадійність, марнотратство, зрадливність), але й професійно-зумовлені (стрес, добирання на роботу) та соціальні (порушення норм), що можуть результуватися у розчаруванні, зневазі, ворожості і насиллі. Перспективу подальших досліджень в даному ракурсі може становити поглиблення аналізу елементів і структури концептопростору як різновидів СД так і інших дискурсивних практик на основі запропонованої методики.

Література:

1. Костюшкіна Г.М. Категоризація опыта в языковых системах / Г.М. Костюшкіна // Концептуалізація і категоризація в мові: [колективна монографія] / под ред. Костюшкіної Г.М.; Иркут. гос. лингвист. ун-т. – Иркутск: ИГЛУ, 2006. – С. 3–60.
2. Понти М. Феноменологія восприятия / М. Понти. – СПб., 1999. – С. 311–312.
3. Борисова С.А. Пространство – Человек – Текст / С.А. Борисова. – Ульяновск: УлГУ, 2003. – 327 с.
4. Колесник О.С. Міфологічний простір крізь призму мови та культури: [монографія] / О.С. Колесник. – Чернігів: РВВ ЧНПУ ім. Т.Г. Шевченка, 2011. – 312 с.
5. Гуревич Л.С. Когнітивне просторство метакомунікації: дисс. ... доктора філол. наук: 10.02.19 / Л.С. Гуревич – М., 2011. – 400 с.
6. Maturana H.R. The tree of knowledge – The biological roots of human understanding / H.R. Maturana, F. J. Varela. – Boston: The

- New Science Eibrary, Publications, Boston, U.S.A., 1987. – 263 p.
7. Little M. . Discourse Communities and the Discourse of Experience [electronic resource] / Miles Jordens Little, Emma-Jane Sayers. – Australia: Centre for Values, Ethics and the Law in Medicine, University of Sydney, 2003. – Mode of access: <http://hea.sagepub.com/cgi/content/abstract/7/1/73>.
  8. Осовська І.М. Сучасний німецькомовний сімейний дискурс: ментальний і вербальний ресурс: [монографія] / І.М. Осовська. – Чернівці: Видавничий дім «Родовід», 2013. – 404 с.
  9. Попова З.Д., Стернин І.А. Когнітивна лінгвістика / З.Д. Попова, І.А. Стернин. – М.: АСТ: Восток – Запад, 2007. – 314 с.
  10. Приходько А.М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики: [монографія] / А.М. Приходько. – Запоріжжя: Прем'єр, 2008. – 332 с.
  11. Приходько А.Н., Путий Е.С. Дискурсообразующий потенциал концептов (на материале викторианського дискурса) / А.Н. Приходько, Е.С. Путий // Язык. Текст. Дискурс. Науч. альманах Ставроп. отд. РАЛК / Под. ред. проф. Г.Н. Манаенко. – Ставрополь: СГПИ, 2011. – Вып. 9. – С. 105–114.
  12. Жаботинская С.А. Имя как текст: концептуальная сеть лексического значения (анализ имени эмоции) / С.А. Жаботинская // Когниция, коммуникация, дискурс. – 2013. – № 6. – С. 47–76.
  13. Clausner T.C. Domains and image schemas / T.C. Clausner, W. Croft // Cognitive Linguistics. – 1999. – Vol. 10. – № 1. – P. 1–31.
  14. Левицкий В.В. Семасиология / В.В. Левицкий. – Изд. 2, исправл. и дополн. – Винница: Нова Книга, 2012. – 680 с.

Осовская И. Н. Автохтоны дискурса как константы коллективного когнитивного пространства

Аннотация. В статье на примере современного немецкого матримониального конфронтативного дискурса представлена методика определения автохтонов – ключевых концептов, создающих его каркас и определяющих сферы гармоничной нестабильности современной немецкой пары.

Ключевые слова: дискурс, матримониальный дискурс, автохтон, концептосистема, когнитивное пространство.

Osovska I. Autochthons of discourse as constants of the collective cognitive space

Summary. The given article in terms of modern German matrimonial conflict discourse presents methods of singling out autochthons – the key concepts that create a frame of the discourse, outlining the scope of harmonious instability of modern german couple.

Key words: discourse, matrimonial discourse, autochthon, conceptsystem, cognitive space.